

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Klugiewicz (przewodniczący)

SSN Andrzej Siuchniński

SSN Andrzej Stępka (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Gajewska

po rozpoznaniu w dniu 29 czerwca 2023 r.

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w sprawie E. N. skazanego z art. 209 § 1a k.k.

kasacji Prokuratora Generalnego na korzyść skazanego
od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Sulęcinie
z dnia 11 października 2022 r., sygn. akt II K 144/22,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Rejonowemu w Sulęcinie do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Sulęcinie wyrokiem z dnia 11 października 2022 r., sygn. akt II K 144/22, uznał E. N. za winnego tego, że w okresie od 6 marca 2020 r. do 2 lutego 2021 r. w S. gm. [...], uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego na rzecz K. N. i małoletnich: M., T., W., K. i A. rodzeństwa N., w wysokości ostatecznie

po 600 złotych miesięcznie, określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Rejonowego w Sulęcinie o sygn. akt III RC 123/20 z dnia 20 listopada 2020 r., a łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, czym naraził osoby uprawnione na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. czynu z art. 209 § 1a k.k., za co wymierzył mu karę 4 miesięcy pozbawienia wolności.

Na mocy art. 624 § 1 k.p.k. Sąd zwolnił oskarżonego z obowiązku ponoszenia kosztów sądowych (k. 90 - akta o sygn. II K 144/22).

Wskazany wyrok uprawomocnił się w dniu 19 października 2022 r., bez postępowania odwoławczego (k. 91 - akta o sygn. II K 144/22).

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. kasację nadzwyczajną od tego wyroku wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając orzeczenie w całości na korzyść skazanego E. N. Na zasadzie art. 523 § 1 k.p.k., art. 526 § 1 k.p.k. i art. 537 § 1 i 2 k.p.k. zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., polegające na zaniechaniu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, dotyczących uprzedniej karalności oskarżonego, co doprowadziło do wadliwego określenia przypisanego mu czynu i skazania E. N. wyrokiem z dnia 11 października 2022 r., II K 144/22, za cały zarzucany mu aktem oskarżenia czyn z art. 209 § 1a k.k., popełniony w okresie od 6 marca 2020 r. do 2 lutego 2021 r., podczas gdy za tożsamy występki, popełniony na szkodę tych samych pokrzywdzonych, zamykający się w granicach od 6 marca 2020 r. do 22 stycznia 2021 r., został on już uprzednio prawomocnie skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 30 listopada 2021 r., sygn. akt II K 68/21.

W konkluzji Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Sulęcinie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja okazała się być oczywiście zasadna, co pozwalało na rozpoznanie jej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. i uwzględnienie w całości.

Jak wynika z akt sprawy, Sąd Rejonowy w Sulęcinie wyrokiem z dnia 30 listopada 2021 r., sygn. akt II K 68/21, uznał E. N. za winnego tego, że w okresie od 6 marca 2020 r. do 22 stycznia 2021 r. w S. gm. [...], uchylał się od wykonywania

ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego ustalonego wyrokiem Sądu Rejonowego w Międzyrzeczu z dnia 15 grudnia 2014 r. w sprawie o sygn. akt VII RC 184/14 oraz wyrokiem Sądu Rejonowego w Sulęcinie z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie o sygn. akt III RC 123/20, w wysokości łącznej obecnie 3.600 złotych miesięcznie, na rzecz K., M., T., W., A. i K. rodzeństwa N., wskutek czego powstała zaległość, której łączna wysokość stanowi równowartość co najmniej trzech podstawowych świadczeń okresowych, czym naraził uprawnionych na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. uznano go winnym czynu z art. 209 § 1a k.k., za co Sąd wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności, wykonanie której na mocy art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 k.k. warunkowo zawiesił na okres 2 lat próby, oddając go jednocześnie na podstawie art. 73 § 1 k.k. pod dozór kuratora sądowego.

Nadto, na mocy art. 72 § 1 pkt 1 k.k., Sąd zobowiązał E. N. do informowania kuratora o przebiegu okresu próby, zaś na podstawie art. 72 § 1 pkt 3 i 4 k.k. zobowiązał go do bieżącego łożenia rat alimentacyjnych na rzecz dzieci: K., M., T., W., K. i A. rodzeństwa N. oraz do wykonywania pracy zarobkowej. Sąd wydał również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów sądowych i na mocy art. 624 § 1 k.p.k. zwolnił oskarżonego z obowiązku ich ponoszenia (k. 107 - akta o sygn. II K 68/21).

Wskazany wyrok uprawomocnił się w dniu 8 grudnia 2021 r., bez postępowania odwoławczego (k. 108 - akta o sygn. II K 68/21).

Oznacza to, że ten sam oskarżony za te same występki, na szkodę tych samych małoletnich pokrzywdzonych, został już prawomocnie skazany za popełnienie przestępstwa z art. 209 § 1a k.k. w okresie od 6 marca 2020 r. do 22 stycznia 2021 r.

Z zestawienia przytoczonych powyżej wyroków wynika bezspornie, iż wydane przez Sąd Rejonowy w Sulęcinie obydwa orzeczenia - z dnia 30 listopada 2021 r. o sygn. akt II K 68/21 oraz z dnia 11 października 2022 r. o sygn. akt II K 144/22 - dotyczą przestępstw niealimentacji, popełnionych przez oskarżonego E. N. na szkodę tych samych pokrzywdzonych, tj. K. N. oraz małoletnich: M., T., W., K. i A. rodzeństwa N. Pierwszy z tych wyroków obejmuje okres od 6 marca 2020 r. do 22 stycznia 2021 r. (sygn. akt II K 68/21), zaś drugi chronologicznie wyrok odnosi się do okresu od 6 marca 2020 r. do 2 lutego 2021 r. (sygn. akt II K 144/22). Porównanie treści obydwu

orzeczeń prowadzi do oczywistego wniosku, że okres uchylania się od świadczeń alimentacyjnych, przypisany temu samemu sprawcy na mocy kolejnego z wydanych wyroków, za tożsamy okres zawierający się w granicach od 6 marca 2020 r. do 22 stycznia 2021 r., został już w całości objęty skazaniem w sprawie rozpoznawanej poprzednio i prawomocnie zakończonej, a nadto nieznacznie wykroczył poza ten okres (od 23 stycznia 2021 r. do 2 lutego 2021 r.).

Z przepisu art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. wynika obowiązek każdego sądu orzekającego w kwestii odpowiedzialności karnej, dokładnego określenia przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikacji prawnej. W pojęciu „dokładnego określenia czynu przypisanego”, w rozumieniu przepisu art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., mieści się zaś precyzyjne określenie czasu popełniania przestępstw (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 2021 r., V KK 548/21, LEX nr 3322137*). Upřednie prawomocne skazanie za tożsamy fragment czynu zabronionego stanowi stan obiektywny i nawet jeżeli uchybienie w kwestii ustalenia tej okoliczności nie jest zależne od wiedzy sądu rozpoznającego sprawę, to wyrok taki - jako wadliwy w sposób oczywisty - winien zostać uchylony. Dlatego w sprawach o przestępstwa niealimentacji zgromadzenie danych o karalności ma istotne znaczenie przede wszystkim z punktu widzenia prawidłowego określenia czasu trwania przestępstwa będącego przedmiotem osądu. Wskutek zaniechania dokonania aktualnych ustaleń w zakresie karalności może bowiem dojść do dwukrotnego skazania za ten sam fragment czynu dotyczącego niealimentacji (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 lutego 2023 r., II KK 587/22, LEX nr 3549713; z dnia 16 lutego 2022 r., II KK 564/21, LEX nr 3402052*). W rezultacie, podkreślenia wymaga, że rozpoznawanie spraw o przestępstwa określone w art. 209 k.k. wymaga wnikliwego badania okresów niealimentacji, z uwzględnieniem wszystkich ewentualnych wcześniejszych skazań tak prawomocnych, jak i nieprawomocnych. Elementy te rzutują zarówno na prawidłowe określenie tożsamości czynu pod względem czasu jego popełnienia, ustalenia ilości popełnionych czynów, przyjęcia prawidłowej kwalifikacji prawnej, jak i wysokości kary.

Jednocześnie podkreślenia wymaga, że w przypadku przestępstw niealimentacji, które należą do kategorii tzw. przestępstw zbiorowych, sformułowana w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. przeszkoda procesowa w postaci *rei iudicatae* może

zachodzić wyłącznie wówczas, gdy okresy uporczywego uchylania się od obowiązku świadczeń alimentacyjnych, ustalone w kolejno rozpoznawanych sprawach, są identyczne i pokrywają się ze sobą, lub gdy okres określony w sprawie następnej został w całości objęty skazaniem w sprawie rozpoznawanej poprzednio, prawomocnie już zakończonej. W wypadku przestępstw wielokrotnych, do których należy występpek z art. 209 § 1 k.k., nie ma stanu rzeczy osądzonej, jeśli uprzednie prawomocne skazanie dotyczy tylko fragmentu zarzucanego później czynu. Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego w okresie nieobjętym prawomocnym skazaniem jest już nowym czynem przestępnym, pociągającym dalszą odpowiedzialność karną, przy czym granice czasowe kolejnego przestępstwa powinny być dokładnie określone, z uwzględnieniem treści poprzedniego wyroku skazującego (*zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2023 r., I KK 436/22, LEX nr 3509841; z dnia 11 stycznia 2022 r., III KK 423/21, LEX nr 3342311*).

Należało więc stwierdzić, że w niniejszej sprawie Sąd Rejonowy w Sulęcinie nie dopełnił ustawowego obowiązku wszechstronnej weryfikacji okoliczności sprawy i w efekcie zaniechania poczynienia prawidłowych ustaleń, do czego był zobowiązany w myśl dyspozycji art. 366 § 1 k.p.k., nieprawidłowo ustalił okres niealimentacji, za jaki E. N. mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej. Sąd nie zbadał bowiem należycie całej sytuacji faktycznej i prawnej oskarżonego, ukształtowanej wszystkimi wydanymi wobec niego prawomocnymi wyrokami, chociaż uprzednie prawomocne skazanie E. N. w sprawie o sygn. akt II K 68/21 za ten sam czyn wynikało z załączonych do akt karnych niniejszej sprawy danych Krajowego Rejestru Karnego (k. 55-56 akt o sygn. II K 144/22). W konsekwencji odnotowania w Krajowym Rejestrze Karnym prawomocnego skazania w sprawie o sygn. akt II K 68/21, Sąd Rejonowy winien był uzyskać, a następnie dopuścić dowód z odpisu wyroku wydanego w przedmiotowym postępowaniu, czego zaniechał, a przecież akta sprawy znajdowały się w tym samym Sądzie.

Reasumując, Sąd Rejonowy w Sulęcinie dopuścił się rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. i art. 366 § 1 k.p.k., które w istotny sposób wpłynęło na treść orzeczenia. W konsekwencji tego uchybienia doszło bowiem do dwukrotnego skazania E. N. za ten sam fragment czynu (od 6 marca 2020 r. do 22

stycznia 2021 r.), polegającego na niealimentacji na rzecz tych samych pokrzywdzonych. Ustalenie prawidłowego okresu niealimentacji niewątpliwie miało istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia, a w szczególności na możliwość uznania, że spełnione zostały znamiona przestępstwa z art. 209 § 1a k.k. Trafnie bowiem podniósł skarżący, że Sąd władny był do dokonania karnoprawnej oceny zachowania oskarżonego jedynie w odniesieniu do „pozostałego” do osądzenia czasokresu, zawierającego się w granicach od 23 stycznia 2021 r. do 2 lutego 2021 r., a więc stanowiącego zaledwie 11 (jedenaście) dni – „co w zestawieniu z należytą interpretacją ustawowych znamion czynu zabronionego z art. 209 § 1a k.k., mogło zaważyć na wydaniu wyroku odmiennego w swej treści, niż zaskarżony”. Art. 209 § 1 k.k. wymaga bowiem, aby łączna wysokość powstałych wskutek niealimentacji zaległości stanowiła równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące. Znamię to nie zostało w tej sprawie spełnione.

W rezultacie, Sąd Najwyższy uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego wniesioną na korzyść skazanego, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Sulęcinie do ponownego rozpoznania. Wydanie przez Sąd Najwyższy po uchyleniu zaskarżonego orzeczenia wyroku uniewinniającego nie było możliwe, albowiem rozstrzygnięcie w tej sprawie musi modyfikować ramy czasowe czynu oskarżonego, jakie zostały wskazane w akcie oskarżenia, a tego kompetencja Sądu Najwyższego określona w art. 537 § 2 k.p.k. nie obejmuje.

HK

[ms]